

Gesprekken met een oud-collega

IV

Over de betrekkelijke belangrijkheid van ons werk.

Over de betrekkelijke belangrijkheid van ons werk.

De grijze bewoner van de Vluchtheuvel gaf blijk van een meer dan normale kijk op mensen, toen hij reeds na enkele minuten van ons samenzijn de opmerking plaatste, dat ik blijkbaar niet in een al te beste stemming was.

„Och ja, het is soms ook om wanhopig van te worden. Er zijn monden waar je nou nooit eens aan uitgewerkt bent. Zelfs bij driemaandelijksse controle kun je weer op een behandelingsplan rekenen dat 10 of 15 visites opeist. Ik vind dit voor mensen die ruim in hun middelen zitten niet zo erg, maar hoe is het, zelfs bij hogere ambtenaren of mensen met een behoorlijk vast salaris en een gezin van drie, vier of meer kinderen goed te praten, dat zij voor een *onderdeel* van hun lichaamsverzorging een post van b.v. f 300 — f 500 per jaar moeten uittrekken. Als dergelijke gezinnen bovendien te kampen hebben met ziekten en er komt af en toe nog eens een rekeningetje van chirurg of gynaecoloog en ziekenhuis bij, dan komt het probleem der betrekkelijke belangrijkheid van ons werk het mij wel eens lastig maken. Ik kan er soms de grootste moeite mee hebben, wanneer een dezer patiënten op een ogenblik de verzuchting slaakt dat zij een dergelijke behandeling financieel niet meer kunnen volhouden.

„Wees voorzichtig waarde vriend. Wees héél voorzichtig! Er zijn inderdaad gevallen, ik heb ze natuurlijk ook in mijn praktijk wel meegemaakt, waarbij het financiële probleem groter is dan het tandheelkundige. Maar wacht je ervoor om al te spoedig te generaliseren. Weet jij niet, dat een groot deel van deze mensen avond aan avond onze bioscopen, cabarets, danszalen, café's en eethuizen vult? En dat banketbakkerijen, ijssalons en cafetaria's als paddestoelen uit de grond rijzen?”

„Maar weet U wel, dat ik eens heb uitgerekend, dat er jaarlijks in ons land minstens 30 miljoen gulden alleen al aan de verzorging van de gebitten, die met al hun belangrijkheid dan toch altijd nog maar een onderdeel van het gehele lichaam uitmaken, wordt besteed? Dertig miljoen gulden minstens!”

„Enkele weken geleden las ik in de plaatselijke pers van één van onze provincie-stadjes, dat een bepaalde film voor de derde maal geprolongerd zou worden en dat er in twee weken reeds 6000 bezoekers waren geweest. De toegangsprijzen varieerden van één en drie gulden, zodat ik veilig kan aannemen, dat de ontvangsten van deze provincie-bioscoop op ongeveer f 6000.— per week kunnen worden gesteld. Zij zal natuurlijk niet altijd zo druk bezet zijn, maar toch durf ik vast te stellen, dat hier jaarlijks f 200.000.— wordt ontvangen. In reeds 150 van deze bioscoopjes wordt hetzelfde bedrag ontvangen als jij berekende voor de tandheelkundige verzorging van ons volk. En nu spreek ik nog niet eens van al die andere vormen van „goedkope” ontspanning en vermaak.”

„Natuurlijk sla ik de waarde van een goed onderhouden gebit oneindig veel hoger

aan, maar toch geloof ik, dat een volk evenmin buiten zijn amusemen ten kan als een kind, vooral in de dichte volkswijken, buiten zijn speeltuinen."

"Dat wil ik toegeven. Maar denk jij, dat er in ons land één bioscoop-ondernemer, banketbakker of ijSCO-man is die zich dezelfde zorgen maakt over de uitgaven van zijn *publiek*, zijn *klanten*, als jij over die van jouw *patiënten*?

Als dit de enige reden is om hier vanavond met een zuur gezicht binnen te komen, dan geloof ik dat jij nodig eens een paar weken de wei in moet.

Je hebt bovendien deze problemen weer te persoonlijk en ook te veel van uitsluitend tandheelkundig standpunt bekeken. Ik zou liever in het algemeen willen opmerken, dat de mens door zijn culturele verheffing er lichamelijk zó op achteruit is gegaan, dat het aantal bekende ziekten en afwijkingen van jaar tot jaar schijnt toe te nemen."

"Om wanhopig van te worden."

"Wanhoop is een onsympathieke eigenschap van de jeugd. Oh, de jeugd, vooral die van tegenwoordig wanhoopt zo snel. Een tikje meer wijsheid m'n waarde. Wanhoop sneuvelt altijd tegen wijsheid. Inderdaad is de geneeskunde er nog lang niet in geslaagd om het menselijk lijden zodanig te verlichten als men ons graag wil doen geloven. Maar het zal ook jou wel bekend zijn, dat er toch een en ander is bereikt."

"Oh, zeker. De sterfte van kinderen beneden de leeftijd van 1 jaar is enorm afgenomen. Alle ziekten van bacteriële aard zijn belangrijk in aantal verminderd. Tuberculose was bezig te verdwijnen. En hoe denkt U over de resultaten der moderne chirurgie, hygiëne, bestrijding van epidemieën enz?"

"Ondanks de triomfen van de tegenwoordige wetenschap is het ziektevragestuk nog verre van opgelost. De door jou genoemde successen zal ik niet ontkennen. Dit neemt echter niet weg, dat het aantal ziektegevallen toeneemt. Binnen ons eigen specialisme, de tandheelkunde, zijn in korte tijd weer twee nieuwe specialismen gegroeid: de orthodontie en de parodontologie. Ik noem dit specialisatie in het kwadraat en vraag mij met zorg af, waar het naar toe moet met dit mensengeslacht dat „zo" angstvallig door een steeds groeiend aantal specialismen wordt beschermd."

"Ik weet nog niet zo zeker of er thans, nu er zoveel meer geneesheren zijn dan vroeger, ook inderdaad meer ziekten zijn. In werkelijkheid hebben wij niet meer kwalen dan vroeger, maar alleen meer geld. Onze betrekkelijke welstand maakt het ons mogelijk, om onze kwalen en kwaaltjes te koesteren en te vertroetelen, soms te behandelen en te overwinnen. De meer primitieve mensen stierven hieraan zonder de naam te hebben geweten."

"Niet meer kwalen en ziekten dan vroeger? Mag ik jou dan eens even attent maken op de grote groep die ik zou willen samenvatten onder degeneratieve ziekten. Ook het gehele arbeidsterrein van de tandarts behoort daarbij te worden genoemd. Vergeleken met vroeger is er niets in ons voordeel veranderd met betrekking tot de vatbaarheid voor chronische nephritis, arteriosclerose, syphilis, apoplexie, verhoogde bloeddruk, hartziekten, diabetes, kanker, enz. enz., om nog maar niet eens te spreken over de morele en ook physiologische aftakeling die door deze ziekten wordt veroorzaakt."

"De moderne hygiëne . . ."

"Ja, zeker, de moderne hygiëne heeft het menselijk bestaan heel wat veiliger, langer en aangener gemaakt, maar ik ken bijna geen mensen die in de loop van hun leven niet eens of meerdere malen leden aan een zenuwdepressie of aanvallen van neurasthenie."

"Maar volgens Durant bespraken onlangs de doodgravers in een jaarlijkse vergadering de gevaren, die hun bedrijf bedreigden door de toenemende traagheid van den mens in het houden van zijn verplichtigen tegenover de dood."

"Hetgeen niet wegneemt dat wij nog altijd moeten sterven."

"Toch is de overlevingskans bij alle jeugdige leeftijdsgroepen belangrijk toegenomen. De gemiddelde levensverwachting bij de geboorte is sinds 1900 gestegen van 49 tot 65 jaar!"

"Als ik hierover op mijn gezegende ouwedag eens een ondeugende opmerking

mag plaatsens, dan zou het deze zijn, dat de wetenschap ons een seniele ouderdom aanbiedt in ruil voor een, door kennis-is-macht-wellust, bedorven jeugd."

"We dwalen af."

"Ik heb in mijn leven nooit anders gedaan. Ik hield niet van aangelegde paadjes."

"Maar ik kan de terugweg niet meer vinden. Ik ben het verband met de tandheelkunde kwijt geraakt."

"Heerlijk moet dat voor je zijn om die tandheelkunde eens even los te laten. Het is ook wel een erg smal paadje waar ze jou langs lieten lopen. En het is heus zo erg niet om zo nu en dan een paar passen op zij te doen om van een uitzicht te genieten. Je moest veel meer rechts en links van je paadje zwerven. Iedere tandarts moest een zwerver zijn. Maar ik zal je helpen. Geef mij maar een handje, dan zal ik je terugbrengen op ons punt van uitgang."

"Ik sprak over de betrekkelijke waarde en de betrekkelijke belangrijkheid van ons werk".

"Juist. Ik heb je toen gewezen op zaken en omstandigheden die oneindig veel belangrijker zijn maar tienmaal meer geld verslinden. Om jou, met je tot uitersten geneigde natuur, niet al te veel in deze zienswijze te laten vastlopen, zou ik hier nog iets aan willen toevoegen. Ik zou die tandheelkunde zo graag tot normale proporties willen terugbrengen. Op vergaderingen krijg ik dikwijls de indruk dat er in ons beroep eens een Copernicus moet ontstaan om aan te tonen dat niet de hele wereld om de tandheelkunde draait. Wanneer de tandheelkunde doorgaat met zich meer medisch te oriënteren, hetgeen ik natuurlijk van harte toejuich, dan zal de waarde en de betekenis van hare bemoeiingen tegenover die van de algemene gezondheidsleer pas tot haar ware proporties worden herleid."

"Zo bestudeerde ik toevallig een paar dagen geleden een lijst van de sterfte naar oorzaken van de dood, uitgegeven door het Centraal Bureau voor de Statistiek. Het viel mij als tandarts op, dat in deze lijst, die 44 nummers telde, geen doodsorzaken werden genoemd als gevolg van tand- of monddijden, voorzover zij tot ons arbeidsterrein behoren. Geen enkel geval van dood door cariës, parodontose, haardinfecties o. i. d. Ons werk is zelden of nooit zóó belangrijk, dat de dood ermee is gemoed."

"Het verband met doodsoorzaken heeft in geen enkel opzicht iets te maken met de belangrijkheid van een onderdeel der medische beroepsuitoefening. Je zult ook in deze lijst als oorzaken van de dood niet hebben aangetroffen: blindheid, doofheid of het gemis van beide armen. Het behandelen of voorkomen daarvan is toch wel uitermate belangrijkheid.

Bovendien zal het je opgevallen zijn, dat in deze lijst, die ik eveneens bestudeerd heb, in hoofdzaak primaire ziekten of ziekten die als zodanig worden beschouwd, staan genoemd. Wie zal zeggen, in hoeveel gevallen b.v. ziekten van het hart, nephritis, chronische vergiftigingen, ziekten van de beenderen en de bewegingsorganen, chronisch rheumatisme en jicht beschouwd moeten worden als secundaire afwijkingen, veroorzaakt door een chronische haardinfectie?

"Dan zou toch dunkt mij moeten blijken, dat de letaliteit door gewrichtsrheuma, endocarditis, ziekten van de hartkleppen, sepsis en acute rheuma bij de laagste maatschappelijke klassen hoger is dan bij de hoogste klassen. Wanneer deze ziekten, althans gedeeltelijk zouden ontstaan door en uit haardinfecties in de mond, dan zou men toch zeker moeten verwachten, dat de frequentie ervan hoger is bij die groepen in de maatschappij, waarbij, ondanks een sterk ontwikkeld ziekenfondswezen, de tandheelkundige verzorging op een lager peil staat. Uit de hierover bestaande gegevens blijkt hiervan niets."

"Je moet heel voorzichtig zijn in de beoordeling van statistieken en grafieken. In de eerste plaats ben ik er lang niet zeker van, dat bij de maatschappelijke lagere bevolkingsgroepen meer haardinfectie zou moeten voorkomen dan bij de beter gesitueerden. Bij eerstgenoemden worden diep cariëuze elementen vlotter geëxtraheerd, terwijl bij hen, die zich regelmatig conserverend kunnen laten behandelen en ook op het behoud van zelfs gangraeneuze elementen dikwijls erg gesteld zijn, het aantal haarden juist wel eens groter zou kunnen wezen. Ondanks het feit dat de mondver-

zorging bij minderwelgestelden zich nog in een primitiever stadium bevindt, geloof ik niet dat hierdoor het aantal haarden groter moet zijn en dat dit tot uiting zou moeten komen in de frequentie van reuma of andere ziekten. Ik wil hiermee natuurlijk niet zeggen, dat infectie-haarden in de mond niet van invloed zijn op secundaire ziekten, maar merk alleen op, dat jouw gevolgtrekking uit de gegevens te ver ging. Anders is het gesteld met de kauwfunctie en het kauwvermogen. Deze beide factoren zullen wel van invloed zijn bij de frequentie van bepaalde ziekten in de maatschappelijk laagste bevolkingsgroepen. Dit blijkt dan ook uit het voorkomen van maag- en duodenumzweren, hetwelk ik in een Engelse statistiek verwerkt vond. Bij de minder-welgestelden komen zij veel meer voor.

„De belangrijkheid van ons werk blijkt eigenlijk niet uit het aantal doodsoorzaken waar wij mee te maken hebben, maar, sociaal gesproken, meer uit het aantal verzuimdagen of -uren tijdens het dagelijkse werk tengevolge van tand- en mondziekten.”

„Juist. En hier ligt een belangrijk werkterrein voor de sociale tandheelkunde. In de „Algemene Gezondheidsleer” van Prof Dr. van Loghem las ik, dat in Hagerstown 1815 huishoudingen met 8487 personen gedurende 2 jaren en 4 maanden werden geobserveerd. Men boekte op 1080 ziektegevallen per 1000 personen slechts 7.5 tandziekten van meer ernstige aard.”

„Maar het aantal verzuimdagen en -uren door het bezoek aan de tandarts zal in deze verhouding wel groter zijn.”

„Natuurlijk. Er is een statistiek over de gemiddelde duur van het verzuim per ziektegeval van een aantal belangrijke ziekten bij de politie-ambtenaren te Amsterdam, berekend over de jaren 1924—1928. Hieruit zou blijken dat in dit gehele corps slechts 208 verzuimdagen per jaar voorkwamen vanwege mond- en tandziekten. Dit zou overeenkomen met de dienst van slechts 1 politiemans.

„Het aantal uren dat de Amsterdamse politiemans voor gewone regelmatige controle en behandeling in de wachtkamer en in de praktijkstoel zit, is hier toch zeker niet bij inbegrepen?”

„Natuurlijk niet. Men verstaat hier onder tand- en mondziekten slechts de ernstige gevallen waardoor de ambtenaar wegens ziekte thuis blijft. Daardoor kan een dergelijke opgave voor de betreffende autoriteiten zo misleidend zijn. Als zij lezen dat in dit corps op 14000 verzuimdagen per jaar slechts 208 verzuimdagen door tand- en mondziekten wordt veroorzaakt, dan valt dat nog wel mee.”

„Hoe groot zou het aantal werkdagen zijn, dat zij verzuimen door tandheelkundige behandeling?”

„Hoe groot zou, inplaats van 208, het aantal dagen zijn, dat zij verzuimen als er eens géén tandheelkundige behandeling was?”

„We begeven ons op onzeker terrein.”

„Dat komt meer voor als het zo laat wordt.”

„Ik heb de indruk, dat wij voor veel collega's vanavond een interessanter thema hebben aangesneden dan de vorige keer, toen we zo zwaar filosofeerden.”

„Ventje, maak mij de mond niet open. De tandheelkunde wil toch wetenschap zijn hè?!”

„Ja zeker.”

„Welnu, zonder de wijsbegeerte is de wetenschap niet alleen hulpeloos, maar kan zelfs verderfelijc en verwoestend worden.”

„Met deze atoombom ga ik naar huis.”

„Een prettige werkdag morgen.”

Arnhem 1948.

R. W. BROEKMAN